

Тихомир Брајовић

МИ, ГОРГИЈАНЦИ

(Крешимир Багић: *Понорнице, Меандармедиа, Загреб, 2021*)

Кад се лирска збирка, као што то бива с *Понорницама* Крешимира Багића, отвори песмама у којима „људи под крововима / шуте“, или се у њима казује да „треба шутјети / на сав глас // [...] као интелектуалци у предграђима и диктатурама / шутјети на језику богова и Сократову језику“, онда је очито да је реч о нарочитом, експанзивном разумевању ћутања и његовог дејства у простору унутар и/или изван песме. Поготово стога што се исти мотив јавља и при самом завршетку књиге, у некој врсти тематског обухвата, овог пута вариран исказима о томе да „више живота има у шутњи него у граду“, односно да „и шутња је мишљење“, јер „једино је она велика, све остало је слабост“, да би потом био заокружен стиховима који с поетичким консеквенцама казују да „пламен шутње / разгара се / на огњишту језика // без ријечи био би нитко и ништа, / невидљива точка / која се пали и гаси“.

Тако ћутање и говорење/писање, нејезичност и језичност, постају две стране истог проблемског интересовања којим је у знатној мери обележена цела књига, али и пеничка каријера аутора *Понорница*, дуга више од три деценије и поетички ситуирана у постмодернистичку парадигму, артикулисану још осамдесетих година прошлог столећа, понајвише на страницама *Quoruma*, загребачког часописа (над)генерацијског значаја и утицаја. Како ће сам Багић, један од најагилнијих представника „кворумашког“ нараштаја, накнадно забележити у свом инструктивном *Уводу у савремену хрватску књижевност* (2016), та парадигма у првом реду се појављује „као свијест о томе да више није могуће тежити успостави стабилнога него лебдећег [...] идентитета, као скретање из Велике приче у фрагмент, као замјењивање демијуршке креације рециклирањем, јаког слабом субјектом, као инзистирање на праву на разлику и сл.“

Све наведено важи и за поезију Крешимира Багића, која од прве самосталне збирке, *Између два снажна гима* (1989), па до најновије, у извесном смислу концепцијске књиге, сачињене од 105 нумерички означених стиховних, прозних и/или есејистичких сегмената, с (под)насловима или без њих, најчешће ауторефлексивно тематизује (не)саопштивост као поетичко и енергетско исходиште продужене постмодернистичке пустоловине у језику. „Не слушам ријечи / ослушкујем станке“ – ови програмски стихови из *Крошње* (1994), или пак неки други, слични њима, попут оних из збирке *Ујолушам и ђреграђа* (2006), „Данас више не слушам ријечи. / Живим у њима и с њима“, постојано круже око истог, антиесенцијалистичког синдрома, који Ричард Рорти прегнантно означава као померање „од супстанције према функцији“, од метафизичке „стабилности“ до дискурзивног конструкционизма као нове парадигме, разумевајући га при томе као најзначајнију тенденцију савременог мишљења. И певања, можда би требало додати.

Казано фудбалским/ногOMETним жаргоном, толико блиским његовом изразу, аутор *Понорница* постмодернистичку „лопту“ овога пута ипак враћа у „игру“ далеко унатраг, подсећајући на Горгију Леонтињанина, хеленског филозофа и луцидног учитеља беседништва, односно на његов чувени спис *О небићу или о њироуди*, који почива на претпоставци да, гледано из језичке визуре, није могуће недвосмислено доказати постојање било чега. „Ако оно о чему говоримо не постоји, можемо ли уопће говорити о ономе што постоји?“, пита на том трагу Багић, изводећи напослетку из овакве логике још далекосежнију недоумицу: „Ако је истина ништа, што је с нама и са свијетом у којем живимо?“ То је управо оно што Брајан Мекхејл разуме као онтолошку претпоставку постмодернизма, а што у својој ултимативности оваквим, реминисценцијским наслањањем, у неку руку бива стављено у шири цивилизацијски и културни оквир.

„[Г]оргија горгија / у пустињи цвјета / језична оргија // ти једини можеш знати / је ли бука плод / у који вриједи загрести“, читамо негде око половине књиге, у алузивном замаху који спаја скептичну мудрост древног знања и инвазивно искуство савремености, ухваћене сред парадокса спознајног дефицита у чулном и феноменалном обиљу. „Посвађали се јучер и сјутра / сјеменка и плод / мисао и ријеч / [...] чега није било – завољели / чега било – одрекли га се“, доспелост ове епохалне дисјункције за песничку теорезу своје врсте констатована је, ваља приметити, још у *Бришлану* (1996). Ако нешто јесте, најновија збирка отуда је понајвише плод потребе за рекапитулацијским разабирањем пред дејством постмодернистички резолутног развејавања метафизичке илузије прохујалих времена.

Сасвим горгијански, Крешимир Багић се у том разабирању ослања на неисцрпну хеуристичку моћ песничког језика. Привржен песништву као пустоловини инвенције на лелујавој, дифузној размеђи говора и ћутања, он при томе евоцира интригантне пробаблистичке концепте, попут онога који доноси „иреалистички“ плурално схватање утицајног америчког теоретичара и филозофа језика Нелсона Гудмена, што, разматрајући начине конституисања свет(ов)а у мишљењу и говору, „не води рачуна о улову, него о ономе што се дознало о истражену територију“ (*Ways of Worldmaking*, 1978).

„[Н]а / вратима / пјесме изувамо / се језик и ја само уђите / охрабрује нас [...] прије него се / у се затворим“ – ови и слични сугестивни стихови почивају на ауторефлексивној симболичности трагања за смислом лирског певања у дугој сенци поменути епохалне кризе (са)знања. Зато можда и најзначајније, у неку руку интегративно обележје *Понорница* представља отпор инерцији (само)разумљивости, чак и онда – или нарочито онда – кад се чини да јој се певање сасвим подвргава. „Изути“ језик из привида његове транспарентне и уз то логореичне репрезентативности, „изврнути“ га на „наличје“, да би у тој „огољености“ поново постало „видљиво“ оно што је „иза“ самодопадљивости поетске илузије – то је умногоме софистиковани „програм“ који је овде на делу.

„Тамо гдје је све јасно ништа јасно није“, зато језгровито поручују „Седам напомена за ходаче“, остављајући читаоцу један од знакова поред пута за разабирање у многоструко премреженом лавиринту поетске текстуалности. „[Ч]итав дан си мрмљам у браду / не могу то рећи поетично / једни читају други краду / баш некако асиметрично“, упозорава, с друге стране, духовита реплика на актуелно стање лирског духа, уз двосмислен

позив: „земљо драга отвори очи / не глуми ђубастог гњурца / мораш се са собом суочит / ил никад не'ш изаћ из штурца“. Заклоњена урнебесним хумором, ефектна моралистичка поента овде, чини се, јасно упућује на антирелативистичко становиште као подстицај овог истрајно постмодерног певања.

И то упркос фама да је због оглашеног еклектицизма, односно забављености формално-поетичким и метафикцијским аспектима постмодернизам безмало индиферентан према екстратекстуалној реалности. Најновија књига стихова Крешимира Багића једно је од оних остварења која показују да управо ауторефлексивност и аутореференцијалност могу да буду залог песничког активизма своје врсте. Један од дијалоских сегмената збирке то изреком, додуше, пориче, али на такав начин („Ангажирана књижевност тражи истомишљенике, а ја се почесто не слажем ни са самим собом“) да није тешко закључити како је реч тек о дистанцирању од утилитарно, унисоно и тенденциозно интонираног постављања према ономе што окружује простор певања.

Гледано у целини, Багићеви стихови описују нарочит, широко меандрирајући ток лирског ангажмана. Аутор *Понорница* не либи се при томе посезања за наслеђем авангардних симултанистичких експеримената, аполинеровских калиграма, „easure“ и сличних поетичких егзибиционизама, који у његовој зрелој поезији постају својеврсни мemento, опомена да оно што се чини поетички прохујалим може да буде упошљено у новим, овај пут вишеструко интерферентним контекстима. Распон тог особеног поетског активизма креће се од ујевићевског патоса и дионизијског сензибилитета („тин је био све што се сјетио / [...] тин је рудар у мрачном руднику“) па до кеноовског лудизма и сламниговског шегачења са тзв. светињама песничког језика и мишљења („...ја сам из дижона / од искона се дружим / само с потомцима феферона / не занимају ме / јогурт и политика / треба их зазидати / посред кањона / или прешутјети / преко мегафона“).

„У све могу повјеровати / осим у лекције из повијести“, може, отуда, без устезања да обзнани реторски дифузни субјект овог песништва, скептичан, али никако не и равнодушан спрам буке и гнева данашњице, будући да „политика се мијеша у све / [...] осим у прашину чији нас облаци враћају у дјетињство“. „Када дозрије / свака је револуција као разрезана диња / жута гњецава тужна“, у стању је, такође, да констатује тај из(ван)-себе-понирући лирски актер, тај глас трансмеморијске поетске апелације, „мало саркастичан / деликатан и таман“, но баш зато кадар да запази да, онда кад „пуше се кухано вино / и адвентска кобаса / домовина је пећ / мрки пучки збор...“

Оваква позиција заправо произлази из свеукупне диспозиције певања, горгијански усредсређеног на језик као онтолошко поље у којему се обликује спознаја ефемернога и битнога. Означавајући у свом исцрпном и инструктивном *Рјечнику сџилских фиџура* (2012) наше време синтагом „доба парадокса“, у којем „с једне се стране одвија снажна реторизација дискурза, а с друге сама се реторика неријетко означава као учење о пријетворном говору“, као врстан стилистичар Крешо Багић зна да у (пост) модерно фрагментизованом и рециклираном свету ниједан исказ и нити један стих не може бити изузет од дејства те амбиваленције саобраћања.

Ова књига је, отуда, доследно опсесивно и опсесивно доследно окренута мултиперспективној тематизацији поменутог парадокса. Емотивна и хуморна, конвенционална

и експериментална, рефлексивна и игрива, Багићева горгијански надахнута поезија призива читаоце вољне да се препусте озбиљности и ироничности, духу патоса и чарима досетке у исти мах. Она заправо све нас, савремене, невољне и неумитне горгијанце, призива спознаји о томе да ништа није недвосмислено и несумњиво, али да такође није ни тек двосмислено и индиферентно. Зато што су говор и ћутање, исказивост и неисказивост заиста комплементарна лица данашњице, у потпуности прожете понорним, али и даље нашим, и стога животно битним искуством постојања у свету. Или ономе што је од њега још остало.